

Yayın Tanıtım

Vesna Miović, *Dubrovačka Republika U Spisima Osmanskih Sultana* (Osmanlı Sultanlarına Ait Belgelerde Dubrovnik Cumhuriyeti), Dubrovnik 2005, ISBN: 953-98642-8-3, 444 sayfa, Hırvatistan Dubrovnik Devlet Arşivi yayını

M. Akif ERDOĞRU*

Dubrovnik (Raguza) Cumhuriyeti ile Osmanlı Devleti arasındaki derin ilişkiler Türkiye’de akademik çevrelerde epeydir biliniyor. Çok sayıda olmasa da birkaç Osmanlı tarihçisi, Hırvatistan’ın Dubrovnik şehrinde bulunan Dubrovnik Devlet Arşivi’nde korunan Osmanlı Türkçesiyle yazılmış yaklaşık 15.000 belgenin Osmanlı-Türk tarihi açısından önemini farkındalar.¹ Bu arşivde araştırma yapmış olan Hırvat, Boşnak ve diğer yabancı tarihçi ve bilim insanlarının çalışmalarının bir kısmının ismi Türkiye’de duyuldu ama hiçbir zaman bu konuda Osmanlı tarihçileri tarafından köklü ve sağlam araştırmalar ne yazık ki yapılamadı. Prof. Miović’in belirttiği gibi, Fehim Bayraktareviç, N. H. Biegman, Bosko Bojoviç, D. Bojaniç Lukaç, Ivan Boziç, Vesna Çuçiç, Fehim Efendiç, Glisa Elezaviç, Vinko Foretiç, Hamit Hadzibegiç, Adem Handziç, Bogumil Hrabak, Derviş Korkut, Franc Miklosiç, Riza Muderizoviç, Branislav Nedeljkoviç, Jovica Peroviç, Toma Popoviç, Radovan Smardziç, Medzida Selmanoviç, Vladislav Skariç, Hazım Şabanoviç, Zdravko Şundrica, Ćiro Truhelka, Vuk Vinaver, Luyo Vojnoviç gibi Türkiye dışından tarihçi ve bilim insanları bu değerli arşiv belgelerinden kısmen yararlandılar ve değerli yayınlar yaptılar.² Bunların yanı sıra, son zamanlarda bu konuda etkili yayın yapanlardan biri de Zagreb Üniversitesi öğretim üyelerinden Prof. Vesna Miović’dir. Ağustos 2008’de Hırvatistan’ın başkenti Zagreb’te yapılan 18. CIEPO kongresinde de bir tebliği bulunan Prof. Miović, Hırvatça olarak yayımladığı bu kitapta (kısa bir İngilizce özet de vardır) Osmanlı Devleti ile Dubrovnik Cumhuriyeti arasındaki ilişkileri gösteren Dubrovnik Devlet Arşivi’nde saklanan 1990 tane Osmanlı belgesinin özetini Hırvatça olarak vermiştir. İlk belge Fatih Mehmed dönemine ait olup 12 Muharrem 863/ 19 Kasım 1458 tarihini taşır. Son belgenin tarihi ise 1805’dir. Bu belge en eskilerden biri olması sebebiyle önemlidir. Önemine binaen burada Latin harflerine çevirerek bu belgeyi sunuyorum.³

* Prof. Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İZMİR.

1 F. Emecen- İ. Bostan, “Dubrovnik Arşivindeki Osmanlı Belgeleriyle İlgili Rapor”, *TTK Belleten*, sayı: 235, Ankara 1998, s. 917-920.

2 Kitabın bibliyografyasına bakınız.

3 Bu belge ilk kez 1932 yılında F. Giese tarafından yayımlandı. Yazar belgeyi 1460 yılına tarihledi, ama dikkatle incelendiğinde belgenin 1458 tarihli olduğu görülüyor. F. Giese, Die

1. Mehmed bin Murad Han Muzaffer Daima (tuğra)
2. mazmun-ı zahr-ı ali-şan enfezeallahu melikü'l-mennan oldur ki darende-i misal-i
3. bi-misal Dobravenik beglerinin ademisi Lakita sene selase ve sittin Nevavoros ewvelinde
4. sene selase ve sittin Ahtoros adına degin haraclarını ki 1.500 Frenki filoridir
5. getirüb bi-kusur hızan-e-i amireme teslim eyledi eyle olsa bu hücceti bir sebeble
6. temessük müşarünileyhin eline verildi ki vakt-ı hacetde ihticac oluna buyurdum ki
7. bileler bunu muttali kılalar bu hususta alamet-i şerifi anda itimad kılalar
8. tahriren fi sani aşer Muharremi'l-haram sene selase ve sittin ve semane-mie
9. be-makamı Kostantiniyye (Orijinal resim Mioviç'in bu kitabında s. 39'dadır)

Bu ilk belgeden de görüldüğü gibi Osmanlı-Dubrovnik ilişkilerinin temeli *harac* ve *gümrük* ilişkilerine dayanır. Hristiyan dünya ile (Venedik ve Habsburg) Müslüman dünyası arasında (İstanbul) tarafsız bir devlet olarak kalmaya çalışan Dubrovnik Cumhuriyeti uzun yıllar İstanbul sultanlarına haraç ödemiştir. Yukarıdaki belge de haracın ödendiğini gösteren Fatih Sultan Mehmed tarafından verilmiş bir makbuzdur. Dubrovnik Devlet Arşivi'nde *Acta Turcorum* ve *Acta et Diplomata* serisinde çok sayıda Türkçe belge bulunuyor. Bunlar Sultanların beratları, fermanlar, muahedenameler, hattı hümayunlar ve diğerleridir. Bunlar içerisinde özellikle Sultanların fermanları pek değer taşır. Prof. Mioviç bu kitabında 36 taneden fazla müzeyyen *ferman* ve *hattı hümayunun* tıpkıbasımını vermiştir. Profesöre göre, Dubrovnik, Osmanlı devletine en sadık ve en eski zamanlardan beri haraç ödeyen tarafsız bir devlettir. Ödemeleri karşılığında Osmanlı devletinden belirli imtiyazlar (kapitülasyon) elde etmişti. Osmanlı ülkesinden et ve hububat (3.000 mud buğday ve 3.000 mud darı) ithal edebiliyor, tuz tekeline elinde tutuyor, mercan ticareti yapıyor ve barutun hammaddesi olan güherçileyi Osmanlı ülkesinden ithal edebiliyordu. Dubrovnikli tacirlerin Osmanlı ülkesinde özel imtiyazları vardı. Zaman zaman iki devlet arasında sorunlar da yaşandı. Dubrovnik Cumhuriyeti kimi zamanlarda sultanlara itaatsizlik etti. Yaşanan sorunları ana hatlarıyla Prof. Mioviç şöyle özetliyor: Bosna, Arnavutluk ve Kuzey Afrika kıyılarının Müslüman Osmanlı yöneticileriyle yaşanan sorunlar. Dubrovnik'e komşu yerel Osmanlı yöneticilerinin rüşvet talepleri, çeşitli adli sorunlar özellikle suçluların cezalandırılması arasında iki taraf arasında çıkan ihtilaflar, Üskok isyanlarıyla ilgili Dubrovnik'n tutumu, Kuzey Afrikalı Müslüman korsanların Ragusa kıyılarını yağmalamaları, harç öde-

---

osmanisch-türkischen Urkunden im Arhive des Rektoren palastes im Dubrovnik (Dubrovnik Rektörler Binasındaki arşivlerde bulunan Osmanlıca ve Türkçe belgeler (Ragusa), *Festchrift Georg Jacob*, Leipzig 1932, s. 41-56 (Bkz. Jan Reychman-Ananiasz Zajaczkowski, *Osmanlı-Türk Diplomatikası El Kitabı*, (Türkçe çevirisi) İstanbul 1993, s. 55, devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü yayını).

medeki sorunlar ve Dubrovnik'in yavaş yavaş Sultanlardan uzaklaşmasıdır. Uzun süre Osmanlı sultanlarının casusu olarak İstanbul'a hizmet eden Dubrovnikliler özellikle 1703 yılından sonra Mağripli korsanların kendi kıyılarına saldırılarını sultanlarının önleyememesinden çok şikâyetçi olmuşlardır. Çeşitli olayları soruşturmak için on altıncı yüzyıl sonlarında Neretva kaptanı, İmotski ve Gabela kadıllıkları oluşturulmuş ve zaman zaman Dubrovnik'e Osmanlı çavuşları gönderilmiştir. Yazara göre Dubrovnik, ticari önemini özellikle İtalyan devletçikleri ile olan ticarette antrepo özelliğini kaybettikten sonra zayıflamaya başlamıştır. Tüm bu konularla ilgili belgeler Dubrovnik Devlet Arşivi'nde halen saklanmaktadır ve Prof. Mioviç bu konulara yeniden toplu olarak dikkat çekmiştir.

Kanuni Süleyman'ın Dubrovnik'e verdiği 1556 tarihli bir fermanı burada veriyorum. (Ferman'ın tıpkıbasımı Prof. Mioviç'in bu kitabında s. 37.dedir).

1. Süleyman Şah bin Selim Şah han Muzaffer Daima (tuğra)
2. mefharü'l,ümerai'l-milleti'l-Mesihkiye meraci-i kebirü'l-taifeti'İseviyye Dobravenik begleri tevki-i refi-i hümayun vasıl olıcak malum ola ki
3. vilayet-i mezburenin sal be-sal hızane-i amireme viregeldikleri haracları haliya Dergâh-ı Muallâma gelüb hızane-i amireme teslim olunub
4. vezn ve add olundukda 2.043 sikke altun kim ayar bulunub zikr olunan altundan numune için
5. 100 sikkesi size irsal olundu ve baki kalan 943 sikke filorisi
6. haric olmağın Memalik-i mahrusemde yürümemek için Darbhaneye gönderilüb yeni Sultaniye kesdirildikde mezkûr filorinin
7. 9.715 akça kesri geldiği harac ile gelen âdemler degerinden taleb olundukda husus-ı kaziyesini ilam
8. eylemedin eda edemedikleri ecilden buyurdum ki hük-m-i şerifim vardıkda numune için irsal olunan 100 sikke
9. filoriyi ve kesr gelen 9.715 akça ki cem'an 15.615 akça olur bi kusur der-kise edüb
10. ve mühüreyüb ber vech-i ta'cil Dergâh-ı Muallâma gönderüb hızane-i amireme teslim etdiresiz ve minbad hızane-i amireme gönderdikleri haracları
11. eyü ve a'la altun gönderüb teslim etdiresiz kim altun göndermiyesiz şöyle bilesiz alamet-i şerife itimad kılāsız
12. tahriren fi'l-yevm es-sadis şehr-i Şabani'l-muazzam şuhur-ı sene selase ve sittin ve tis'a-mie (6 Şaban 963/ 1556).

Tıpkıbasımda bu belgenin yazım yeri yoktur. Burada ayrıca belirli sultanlara ait kitapta tıpkıbasımı bulunan ferman ve hattı hümayunların bir listesini sözü geçen kitaptaki sıralamaya göre veriyorum:

1. I. Selim'in 1513 tarihli imtiyaz
2. III. Murad'ın 1575 tarihli imtiyaz
3. III. Mehmed'in 1595 tarihli imtiyaz
4. IV. Mehmed'in 1549 tarihli imtiyaz

5. III. Murad'ın 1576 tarihli fermanı
6. III. Mehmed'in 1597 tarihli fermanı
7. IV. Murad'ın 1639 tarihli fermanı
8. II. Bayezid'in 1482 tarihli fermanı (Latinceye çevrilmiş hali, Cem ile ilgili)
9. IV. Murad'ın 1629 tarihli fermanı
10. IV. Mehmed'in bir hattı hümayunu
11. IV. Mehmed'in 1671 tarihli fermanı
12. I. Süleyman'ın 1556 tarihli fermanı (yukarıda Latincesi benim tarafımdan verildi)
13. III. Osman'ın 1756 tarihli hattı hümayunu
14. I. Ahmed'in 1614 tarihli fermanı
15. I. Süleyman'ın 1543 tarihli fermanı
16. IV. Murad'ın 1633 tarihli fermanı
17. IV. Murad'ın 1626 tarihli fermanı
18. II. Selim'in 1566 tarihli fermanı
19. İbrahim'in 1640 tarihli fermanı
20. III. Murat'ın 1591 tarihli fermanı
21. III. Mehmed'in 1599 tarihli fermanı
22. III. Mustafa'nın 1765 tarihli fermanı
23. IV. Murad'ın 1626 tarihli fermanı
24. IV. Murad'ın 1629 tarihli fermanı
25. IV. Mehmed'in 1649 tarihli fermanı
26. III. Selim'in 1795 tarihli fermanı
27. IV. Mehmed'in 1686 tarihli hattı hümayunu
28. IV. Mehmed'in 1671 tarihli fermanı
29. I. Süleyman'ın 1553 tarihli fermanı
30. II. Selim'in 1567 tarihli fermanı
31. IV. Mehmed'in 1657 tarihli hattı hümayunu
32. III. Selim'in 1798 tarihli hattı hümayunu
33. I. Ahmed'in 1604 tarihli fermanı

Osmanlı sultanlarının verdiği bu imtiyazlar (kapitülasyon) Bursa, İstanbul ve bazı Rumeli şehirlerinde Dubrovnik Cumhuriyeti'nin görevlilerine verilmiştir. İstanbul ve İstanbul dışındaki Osmanlı arşivlerinde Dubrovnik ile ilgili birçok belgeye rastlanır. Bunlar henüz bir araya getirilmemiştir. *Marino Matayi* isimli Kıbrıs'ın Dubrovnik balyozunun İstanbul'dan verilen 1191 tarihli beratı tarafımızdan yayımlanmıştır.⁴

Sonuç olarak, Prof. Miovaic'in bu kitabı Osmanlı- Dubrovnik ilişkileri açısından fevkalade değerlidir, en azından Dubrovnik'teki Osmanlı belgelerine toplu bir bakış sağladığı için önemlidir ve yazar kutlanmayı hak etmektedir.

4 M. Akif Erdoğan, *Kıbrıs'ta Osmanlılar*, Lefkoşa 2008, s. 428-429.